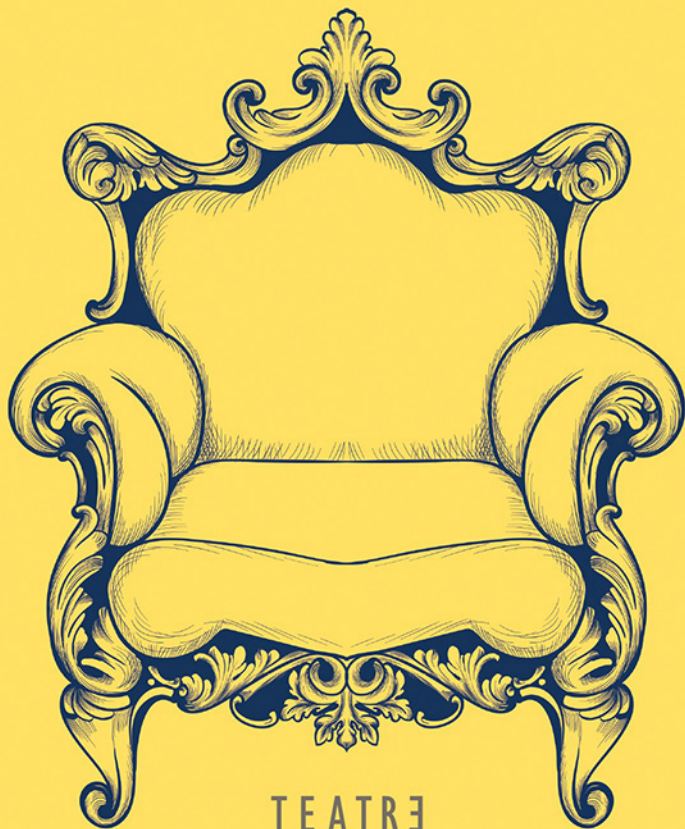

El verí del teatre

Rodolf Sirera

Introducció i propostes didàctiques /
Clàudia Serra

TEATRE
bromera

(París, 1784. Sala privada de rebre d'un palau rococó. Mobles d'acord amb els gustos i l'estil de l'època. Una part del fòrum fa xamfrà, i està ocupada per una mena de gran arc practicable, cobert amb cortinatges. La resta del fòrum presenta un gran finestral enreixat, a través dels vidres del qual s'observa l'avanç inexorable del capvespre. A dreta i esquerra, dues portes tancades. Assegut en una butaca, GABRIEL DE BEAUMONT espera ser rebut pel senyor MARQUÈS de... Un CRIAT, de caminar incert, encén parsimoniosament els canelobres.)

GABRIEL. *(Parlant en veu alta, després d'una llarga pausa.)* El senyor marquès segurament s'haurà oblidat de la meua presència... *(El CRIAT no contesta. Silenci. GABRIEL torna a insistir, amb to indiferent.)* Li heu recordat, per favor, que espere ser rebut... *(Pausa breu.)* des de fa quasi una hora...? *(Davant el mutisme de l'altre, com fent-se l'ofès.)* Per altra banda, no soc jo, particularment, qui es troba interessat en aquesta entrevista... El senyor marquès, ell mateix... *(Aturant-se, insegur. Amb noves forces.)* Sí, ell mateix... El senyor marquès m'ha demanat una cita... No ho sabíeu? En l'entreacte de la funció d'ahir va envi-

ar-me un missatge: «Desitjaria parlar uns minuts amb el senyor Gabriel de Beaumont, comediant...». Però, amic meu, un actor del meu prestigi està sempre ocupat... Havia de llegir avui mateix algunes obres... (*Sonen, en un rellotge llunyà, sis campanades. GABRIEL es troba cada cop més molest.*) Oh, ja va bé així! M'esteu posant... nerviós... Sembleu una fantasma, amb aquest anar i venir sense sentit! Penseu que pot importar-me massa que encengueu vint, o quaranta canelobres...? Per mi, podeu estalviar-vos-en el treball. Me'n retire. (*Aixecant-se.*) És evident que açò no és més que una broma. Veig clar que el senyor marquès no ha de rebre'm avui, i jo tinc encara moltes coses a fer...

CRIAT. (*Amb to neutre, i sense abandonar el seu treball.*)

El senyor marquès us prega que el perdoneu. Serà amb vós d'ací a una breu estona.

GABRIEL. (*Sarcàstic.*) Déu tot poderós! Resulta que sí que tens llengua! Per un moment havia arribat a imaginar que no eres un ser humà, sinó una estàtua animada de moviment!

CRIAT. El senyor Marquès desitja que la vostra estada en la seua casa us produïska plaer, no que us disguste...

GABRIEL. (*Dubtant.*) No em disgusta... especialment... Aquesta cambra és ben acollidora, però...

CRIAT. Amb el vostre permís... (*Prepara una tauleta baixa, amb un servei de begudes i copes que trau de darrere una de les portes laterals, que resulta ser la d'un gran armari encastat.*) El senyor marquès m'encarrega

que us diga que podeu disposar de tot quant us vinga de gust.

GABRIEL. No m'apeteix res, moltes gràcies.

CRAT. Particularment (*Com si no hagués sentit les paraules de l'altre.*), jo gosaria d'aconsellar-vos aquest vi de Xipre... Es tracta d'un licor de gran preu, i de sabor exòtic... (*I li'n serveix una copa, que GABRIEL es veu forçat a agafar.*)

GABRIEL. Està bé, està bé... (*I la buida d'un glop, amb desig d'acabar la conversa. Conté un gest de desgrat.*)
Però digues-li al teu amo que encara em sentiria més honrat si pogués comptar ben aviat amb la seua presència. Em comprens?

CRAT. Ho trametré al senyor marquès... (*Sense moure's.*)

GABRIEL. Però si et quedes ací plantat, no sé com vas a fer-li arribar les meues paraules! (*Un altre cop molest.*)
Oh, per favor! Fes el que t'he dit!

CRAT. (*Servint-li una altra copa.*) El senyor marquès no necessita del meu concurs per saber tot el que passa a l'interior d'aquest palau. (*Pausa breu.*) M'acceptareu, potser, una altra copa d'aquest vi, senyor?

GABRIEL. (*Sec.*) És un vi massa dolç per als meus gustos.

CRAT. (*Impersonal.*) Tanmateix, el senyor marquès n'és ben afeccionat.

GABRIEL. (*Cedint a la fi, i agafant la copa.*) Molt bé!
Però si penseu que amb aquesta mena de deferències podreu apaivagar el meu desgrat... (*En beu un glop, i deixa la copa damunt una tauleta.*) Ja n'he begut. I ara, què? (*Cada cop més dur.*) Quina cosa més voleu tots

vosaltres de mi? Per què no vas a aconseguir amb els teus deures?

CRIAT. (*Humil.*) Senyor...

GABRIEL. No m'has llevat els ulls del damunt des que has entrat a aquesta cambra. T'envia el senyor marquès per espiar-me...?

CRIAT. (*Escandalitzat.*) Oh, no, senyor...! (*Transició.*) Únicament és que... (*Com dubtant.*) És que sembla més alt en l'escenari.

GABRIEL. (*Sorprès.*) Ah, això... (*Infatuant-se inconscientment.*) És ben senzill. En l'escenari, l'espectador no té més punts de referència que els que nosaltres volem subministrar-li...

CRIAT. (*Suaument.*) I la vostra veu...

GABRIEL. (*Divertit, malgrat tot.*) Resulta més vibrant, amb més cos... No és això? (*Didàctic.*) És cosa lògica. Ací, parlant amb tu, no m'he de preocupar per col·locar-la. No hi ha problemes de distància o de sonoritat...

CRIAT. (*Forçant el seu interès.*) Voleu dir que, quan actueu, no us produïu sobre l'escenari exactament el mateix que en la vida real...?

GABRIEL. (*Guanyat definitivament per la conversa.*) És clar que no. Això seria impossible... Si així fera ningú no em sentiria correctament, o bé no arribaria a transmetre als altres els sentiments del personatge...

CRIAT. Perdoneu la meua insistència, però tot el que guarda relació amb el teatre és un tema que m'apassiona. Heu dit els sentiments dels personatges. Voleu

dir això, exactament, o potser us referiu als vostres propis sentiments, que en l'actuació...

GABRIEL. (*Tallant-lo.*) No, no... Són els sentiments del personatge, és de veres, però en certa manera també són els meus... (*Torna a seure, sense deixar de parlar.*) Vull dir que quan hom actua, arriba un punt en què no pot distingir on comença i acaba la ficció...

CRAT. (*Anhelant.*) Cal sentir, doncs, sincerament allò que s'expressa damunt l'escenari...?

GABRIEL. Tu ho has dit: s'expressa allò que es sent.

CRAT. Però, pel contrari, vós mateix heu afirmat abans que heu de recórrer a determinada manera de parlar... la correcta col·locació de la veu... Això és convencional. I, per altra banda, com participar sincerament dels sentiments dels personatges de Racine, posem per cas, quan Racine, com tots els clàssics, s'expressa per mitjà del vers, d'una forma que, segons jo arribe a entendre, no és natural i amb un vocabulari que, per altra banda, tampoc no és un vocabulari d'ús corrent?...

GABRIEL. (*Divertit.*) M'has eixit filòsof tu, com el senyor Diderot? (*Riu.*) No, amic meu, aquestes disquisicions no s'adiuen massa bé amb la teua categoria social!

CRAT. (*Impertorbable.*) Perdoneu la meua gosadia, senyor, però les categories socials són també una convenció, com moltes d'altres coses.

GABRIEL. Ah, no; això no és de veres. El teu marquès, per exemple, exerceix el poder... Gaudeix d'un poder efectiu, real... Aquest poder –i tu has de saber-ho,

sense dubte, millor que jo mateix— no és una convenció social, precisament...

CRIAT. Sí, però es pot accedir de la misèria al poder, o del poder a la misèria. Els *status* socials poden ser invertits...

GABRIEL. (*Sorprès.*) Decididament, tu seràs un d'aquells que estaven subscrits d'amagat a l'*Enciclopèdia*! Mai no havia sentit un criat expressar-se amb un vocabulari semblant!

CRIAT. No sé per què us estranyeu, senyor... Vós mateix heu adquirit un lloc en la societat, sense ser noble... I l'heu adquirit a partir tan sols del vostre propi i exclusiu esforç, i això és ben admirable...

GABRIEL. (*Amargament.*) Un lloc en la societat... (*Contenint una mala gana sobtada.*)

CRIAT. (*Sol·licit.*) Senyor...

GABRIEL. Aquest vi tan dolç no m'ha degut caure massa bé. No havia d'haver-lo pres... Sempre passa el mateix... (*Transició.*) El meu lloc en la societat, dius? El meu lloc en la societat es manté tot temps en precari. Depèn del meu art, i l'art depèn també dels gustos d'una època... I, de tota manera, la meua nissaga i la meua professió se m'imposen sempre com un mur de contenció, com una guàrdia vigilant, que em diu: ets rebut pels reis i seus a les taules de la noblesa, però mai no podràs posar-te al seu nivell. Sempre seràs un còmic.

CRIAT. (*Emocionat.*) Un còmic... la professió més menyspreada i envejada alhora. Tothom sent la necessitat

de representar alguna volta... En la vida real, vull dir; fora dels escenaris... (*Després d'una breu pausa, com decidint-se a fer a l'altre una gran confessió.*) Jo mateix...

GABRIEL. (*Sense adonar-se de l'excitació creixent del CRIAT.*) No m'estranya. El treball dels criats els aboca inexorablement a la mentida. Ser criat significa també actuar, representar el seu paper...

CRIAT. (*Tallant-lo, ràpid.*) No, no és això el que volia dir-vos ara... Realment es tracta d'una cosa més senzilla. Jo he actuat per a vós, he fet un personatge... i vós, amb la vostra experiència, no heu estat capaç de descobrir-me. La meua actuació, doncs, és ben reeixida. I ho és, sobretot, perquè m'he presentat davant els vostres ulls amb la més completa i absoluta naturalitat.

GABRIEL. (*Desorientat.*) Què vols dir? No et comprenc...

CRIAT. Senzillament això: jo no soc el criat del senyor marquès... (*Lentament i sense mirar l'altre.*) Soc el senyor marquès... jo mateix... En persona...

GABRIEL. (*Després d'una pausa. Insegur, tractant de demostrar que no s'ha cregut la broma i que, a més, aquesta li sembla d'un gust prou dubtós.*) No sigues ridícul... Això és impossible...

CRIAT. (*Sense abandonar el to humil i discret que ha mantingut des del principi.*) I per què no? Quantes vegades heu vist vós el senyor marquès, és a dir, a mi, en la vostra vida? Tres, quatre... cinc com a màxim; sempre de lluny, amb la seua perruca i els seus vestits de gala... No... Mireu: és molt fàcil... Una discreta

penombra, un pentinat distint, una casaca corrent, i, sobretot, la manera de parlar i els gestos d'un criat... i amb això és suficient... (*Somriu.*) I jo, innocent de mi, pensava que no podria mantenir la ficció ni un moment, davant de vós, tot un professional! Oh, però és de veres que no us n'heu adonat? La meua conversa, les coses que he dit –no la manera de dir-les, em compreneu?–, la... la profunditat dels meus raonaments, la temàtica... Tot això havia d'haver atret la vostra atenció, tot això em delatava... Però no... Us heu deixat convèncer només que per la forma externa... Anava vestit de criat, doncs havia de ser un criat... Però el vestit és sempre una disfressa...

GABRIEL. (*Cada cop més violent.*) Amb disfressa o sense ella, no podràs enganyar-me, si és això el que et pensaves! Conec els de la teua classe...! (*Amb energia.*) Cridaré el teu amo, i tindrem tots tres una explicació.

CRIAT. (*Molt tranquil i amb veu molt suau.*) Amic meu, no us hauria de caldre cap prova... Parleu millor confiant en la meua paraula...

GABRIEL. (*Que s'ha aixecat, i ha tirat amb força del cordó de la campaneta de servei, mentre el CRIAT parlava.*)
Calla!

CRIAT. (*Després d'una llarga pausa.*) Heu vist? Ningú no ve a respondre-us. Dubteu encara del que us dic?

GABRIEL. (*Tornant a tocar insistentment la campaneta, els ecos de la qual semblen perdre's en allunyades cambres.*) Em negue a acceptar-ho. Si no m'escolten, aniré jo mateix a buscar-los! (*S'adreça a la porta d'un lateral,*

però amb l'excitació del moment s'equivoca de costat, i obri la que correspon a l'armari del qual havia tret abans el CRIAT les begudes. Enfurit, torna a tancar-la, i creua la cambra en direcció a l'altra porta.)

CRIAT. Això és un armari guarda-roba (*Somriu.*) I l'altra porta, la que dona al vestíbul, està tancada amb clau...

GABRIEL. (*Comprovant que és de veres, s'encara amb el CRIAT.*) Tancada?

CRIAT. Des de fora. Aqueixes són les ordres que he donat al meu majordom.

GABRIEL. (*Cridant.*) Tancada des de fora? Has perdut el juí! Dona'm la clau! (*Avançant amenaçador cap a l'altre.*) Dona'm la clau, o te la llevaré a la força! M'has sentit?

CRIAT. Oh, sí... Però ja no esteu tan segur com fa un minut... Comenceu a dubtar...

GABRIEL. (*Violent.*) La clau!

CRIAT. Gabriel de Beaumont... (*El canvi en la veu del CRIAT ha estat tan sorprenent, que GABRIEL s'atura, corprès.*) Si jo soc qui us he dit que jo soc, i vós goseu d'alçar la vostra mà contra la meua persona, amenaçant-me... (*És tan dur el to de les seues paraules, que la frase, tot i que inacabada, imposa en la cambra un llarg i impressionant silenci.*)

GABRIEL. (*Refent-se, però sense la convicció d'abans.*) Jo no us amenace! Em reteniu ací, contra la meua voluntat!

CRIAT. (*Segur.*) Dissortadament, no hi cap testimoni que ho demostre. (*Després d'una breu pausa i assuaujant*

la veu.) Però, no... No vull tractar d'imposar-vos res. Únicament us demane que m'escolteu. (*Creuant l'escenari en direcció a la porta de l'armari encastrat.*) Encara no n'esteu convençut. No m'accepteu com a marquès perquè no vaig vestit de marquès. (*Mentre parla, ha obert la porta de l'armari, i en trau una perruca, amb què substitueix la que duia, i una casaca luxosa, que canvia per la del CRIAT.*) Doncs bé: m'apresse a satisfer-vos. (*Un cop vestit, tanca la porta de l'armari, i es gira vers GABRIEL, que el mira bocabadat.*) Què em dieu ara?

GABRIEL. (*Treballosament.*) Jo... no sé... Em trobe confús...

MARQUÈS.¹ (*Seu, i fa un gest conciliador a GABRIEL.*) Seieu, per favor, amic Gabriel... (*GABRIEL seu com un autòmat.*) Volia parlar amb vós, perquè us he de fer una proposta... referent a la vostra professió... D'ací, aquest joc innocent de les disfresses. Em perdonareu, així ho espere, però necessitava provar-vos.

GABRIEL. (*Després d'una pausa. Molt insegur.*) Senyor marquès... Hauré d'anomenar-vos així, d'ara en avant? Excuseu-me a mi també, però encara dubte. Ets tu... Vull dir, sou vós el senyor marquès... realment...? O es tracta, potser, d'una nova broma? Però no... Soc un estúpid... Les proves que m'heu aportat semblen definitòries. Sí, sou el marquès, en efecte.

---

1. Aquest personatge l'anomenarem d'ara en avant amb aquest tractament.

I jo havia d'haver-ho endevinat des d'un principi...
(*Les convencions socials van imposant-se a poc a poc, i GABRIEL comença a reaccionar en conseqüència.*)
Vertaderament, m'heu impressionat... i ara tem no haver-me comportat amb vós com calia, des d'un principi. Però, compregueu-me... Jo mai no podia sospitar que... És a dir... Si d'alguna manera us he faltat...

MARQUÈS. (*Amablement.*) Oh, no... Cadascú actua amb els altres d'acord amb el que ell creu que són els altres... i d'acord amb el lloc que ell mateix es pensa ocupar —o ocupa realment— dins la societat... Us n'adoneu? Ara que sabeu que jo soc el marquès, heu abandonat aquest to d'importància... aquest to de domini, de seguretat, amb què us adreçàveu al criat. Ara ja no em parleu de tu, sinó de vós. Ara mateix, potser sense saber-ho, comenceu a actuar vós també...

GABRIEL. (*Exagerant les seues protestes.*) Senyor! Voleu dir que... Oh! Com podeu dubtar de la meua sinceritat?

MARQUÈS. Si no dubte, amic meu! Simplement remarque un fet del que vós mateix, segurament, no arribeu a tenir ni consciència. (*Pausa breu.*) En la vida real, com tractava d'explicar-vos abans, actuem... tots nosaltres, tothora... Aquesta actuació quotidiana és, per altra banda, absolutament necessària per a la supervivència de l'*status* social... Fins i tot per a la nostra pròpia supervivència com a individus...